

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
А

Ш О Д У Н А В К А



№ 6.

Београдъ 7. Януара.

1847.

Фебруара

О ЕЗЫКУ СЛАВЯНСКОМУ.

(Продуженіе.)

Гореречена два елемента, два езика, оста-
доше непремѣно крозь многа столѣћа свакій у
своѣму кругу, безъ да еданъ дѣйствуе на дру-
гога. Истина да у производима неки дубровач-
ки писателя налази се у средњимъ временама
књижевности по кои трагъ старославянства,
али су ти трагови редки, и само у иѣснштву
понайвише изъ нужде слога употребљени. —
То се станѣ продужило до преко половине прош-
лога вѣка, све докле е духъ новыи, духъ пре-
начена почео подкопавати Европу, и зора са-
дашнѣ епохе свитати. Тада готово у свакому
народу родише се люди, кои су труло зданіе
старога общиинства стали у свакој струци оба-
рати; кодъ насъ роди се Доситей. Сва вред-
ность овога великога човека јоштъ нѣе узна-
та. Онъ е быо разрушитель, преиначитель, у-
строитель, више него што се обично мисли. У-
видивши да старославенскій езикъ неможе быти
орудіе изображена простога народа, чимъ сва-
ка будућность препречена му быаше, Доситей
одважно прогласи своѣ начело, да србскому на-
роду треба чисто србски писати, и самъ тако
писати почне. Слѣдователя нѣе му могло оску-
дѣвати, али ни противника; борба се заметне;
бы колебана; но на концу Доситеово начело
надвлада. Могло бы се изъ тога помислити, да
е на мѣсто два првобытна единства, едно само
наступило, да е общта србска књижевность ед-
но само, и то просто-народно, нарѣчіе добыла.
Нѣе истина. Наслѣдници Доситеови, премъ да
се нису никада одрекли начела, да треба србски
писати, оцетъ су већій кругъ себи задржали,
него што ѣимъ е остављало просто нарѣчіе срб-
ско; они су у писаніу употреблявали многе гра-

мативалне форме старославенске, и рѣчи, кое,
премъ да су славянскога корена, нарѣчію срб-
скому нису обичне. Тимъ су дакле остала, као
и пре, два нарѣчія у књижевности србској, са-
мо съ томъ разликомъ, што е на мѣсто чисто
старославенскога дошло старославенско (да рек-
немъ овако) силно посрбљено. Ова два нарѣ-
чія, тако на близу стоећи, у лону едного исто-
га народа, подъ дѣйствомъ садашнѣга духа сае-
дишнѣя, усредоточени, нису никако могла недви-
жима остати; едно морало е дѣйствовати на дру-
го, приближити му се, гледати да га прогута;
морала е велика борба да се одатле роди. И
родила се. Писатели едне и друге стране при-
ближе се дѣйствително, и стану своя нарѣчія
мѣшати; али имаюћи и при тому разна начела,
придржаваюћи се нешто свои стары тежня, не
имаюћи у общте доволно езикословнога зная,
сачине едно нарѣчіе смуѣено, на никаквomu стал-
ному основу неলেখе, коѣму се ни границе ни
непромѣнне образности нѣе могло наћи, кое е
свакій писатель по своѣму знаяу и начину са-
ставляо. Тимъ едни не буду са другимъ задо-
вольни, едни почну на друге викати; свакій е
увѣренъ быо, да е езикъ покваренъ; да нѣе оно,
што треба да буде, и свакій га е хтѣо по свое-
му начину поправити, и лютіо се на другога,
кои бы другчій правацъ одъ нѣга у поправљи-
ваніу узео; одатле вика, сваѣа, гнѣвъ, неиз-
вѣстность, хаосъ, у коѣму се мы сада врtimo.
Шта е то? То е борба, коя е природно про-
изшла изъ првобытнога стаянїа књижества на-
шега, борба дваю стары елемента, езика срб-
скога и старославенскога; борба србства са сла-
вянствомъ.

Међутимъ у овому хаосу две главне теж-
нѣ одѣшкомъ свили су се. Една е основана на
миѣнїю, да треба писати по корѣнности рѣчи, и
по извѣстнѣмъ и непромѣннимъ правилама гра-

матяке. Ово миѣніе, чи є представитель г. Светићъ, смотрено у самостояности своіой, найразумнѣе є, и єдино, кое може быти одъ книжевника примѣно, као оно, кое води на свесталность и єднобразность єзика. Друго миѣніе, чи є давный начелникъ г. Вукъ Караѣићъ, а скорашній кодъ Далматина г. Кузманићъ, єсть то: да треба, необзирући се много на корѣнность, писати онако, како простый народъ изговарє, простонароднимъ само рѣчима и у простонародному штилу. Прве две точке овога миѣнія не виде намъ се праве: не видимо да су оне завлададе кодъ икавога другога народа, и мислимо да међу книжевницима ніе могуће да завладаю. Простоъ народъ говори єзыкъ материално, онъ не познає граматикѣ за одржати се строго при њой; удалъность, разни случаи єднога народа, разна сношеня њвогы племена са другима, разтргну єдноличіе њвовога єзика, и на многе стране преимаче га. Када бы писатели разны страна писали као што чую кодъ свое куће да простоъ народъ говори, то они небы се никада сложили, разира бы остала вѣчита, єднобразіе єзика книжевнога, необходимо пуждно свакому народу, небы се могло у животь привести. Што се тиче пакъ избора рѣчій примѣтити, да єзыкъ сръбскій ніе никакавъ самосталный єзыкъ; онъ є грана великога єзика славянскога; свакій славянскій корѣнь, корѣнь му є матерній, кои онъ не може ни непризнати ни презрѣти. У штилу пакъ чистый сръбскій образаць мора кралѣвати; ерь овай є безъ сумиѣ найманѣ поввареный образаць славянскій, и миѣніе Вукове партає не може одъ никога быти са ове стране опровержено.

(Продуженіе слѣдує.)

КНЯЖЕСТВО СРБІЯ.

(Продуженіе.)

Княжество Сръбія, као завьсеће одъ Порте Отоманске, плаћа Султану данакъ годишній одъ 2,300,000. гроша. Осимъ данка овогъ Сръбіи ну су обвезани къ никаквомъ даваню: яти у новцу, нити у другимъ коимъ производима, или у военной служби. Султанъ има право, гарнизоне у слѣдуюћимъ градовима држати, као: у Београду, Смедереву, Адакали, Кладову, Шабцу, Ужици и Сокоду. Адакале и Кладово завьсе одъ Паше видинскогъ, а остали одъ београдскогъ. Овай, као управитель београдскогъ града, єсть и намѣстникъ царскій у Сръбіи. Сви

Турци у Сръбіи живећи, подчинѣни су њму. У правлѣнію подчинѣны себи Турака има онъ єданъ у Београду налазећій се совѣтъ. Како пакъ у Београду, тако и по свима мѣстима, гди Турци живе, имаю они свое поглаваре и судіе, тако да ако коя Сръбинъ или страный са Турчиномъ коимъ парницу има, мора га кодъ суда турскогъ тужити, као годъ и Турчинъ што Сръбина кодъ сръбскогъ суда тражити є обвезанъ.

Євреи и Цигани подчинѣни су правителству сръбскомъ, странни своимъ конзулатима, кои четири у Сръбіи има: рускій, аустрійскій, велико-британскій и французкій.

Сръбія у данашнѣмъ пространству своемъ ніе никада была у пређашнімъ временима земля за себе; те зато ни исторіи особите свое имала ніе; него є была увѣкъ дѣю постоявши негда и поздніе неставши држава.

Найстаріе землѣ, коима є данашня Сръбія у найдревніи времена принадлежала, звале су се Илирія и Мезія. Народы, кои су у поменутимъ земляма живили, были су Илири, Тривали, Дардани и Гети. Омиръ, кои є пре Христа на 1000. година живіо, споминѣ, да су око рѣке Истра живили Мези; кодъ ушћа Саве у Дунавѣ Тривали. Споминѣ се у исторіи, да су Тривали ови у години 340. пре Христа разбили Филипа, краля маѣдонскогъ. Александръ Великій, такође краль маѣдонскій, желећи ову срамоту, оружію маѣдонскомъ нанешену, осветити, удари 335. године пре Христа и разбіє Тривале, кое є предводіо краль њинъ по имену Сирмъ — Sirmus — 291. год. пре Христа Тривали притеснѣни морали су се кое у Ердель, кое пакъ у Бугарску преселити. 29. године пре Христа дође Сръбія данашня подъ власть Римляна, кои ю причисле къ провинціи Мезія. Народы у Сръбіи у древна времена жививши были су воєногъ духа, ал' безъ сваке науке и образования. Константинъ Великій — 304 до 337. после Христа — раздѣли на ново римску државу. Сръбія као дѣю ондашнѣ Мезіе буде причислѣна къ префектури Илирика и управитель сѣдіо є у Срему — вароши —, гди є данасъ Митровица на оной страни.

(Конаць слѣдує.)

КНЯЗЬ И ЗЕМЛЬОДѢЛАЦЪ.

(Съ пѣмачкогъ.)

Князь Лудовикъ Айженъ одъ Виртемберга посѣти єдномъ г. 1765. хелветическо друтво у

Шипцаху, гди в оно у летнѣ време у купѣли своя засѣданія држало. Онѣ зажели видити славногъ Кліоса или тако названогъ философичкогъ земљодѣльца. Кадѣ овай на позывѣ дође, князь, одѣ свою членова дружитва праћенѣ, изиђе му на сусрѣтъ, загрля земљодѣльца и рече: „Радуемъ се, што те видимъ Кліосе, ерѣ самъ много добро о теби слушао.“ „„Я се такође радуемъ васѣ видити, княже,““ придода земљодѣлецъ; „„то в врло добро, кадѣ се тако велики люди снвздоде до насѣ сиромашны земљодѣльца.““ „Я се неснвздодамъ къ теби, ерѣ си ты больй одѣ мене,“ рече князь. Сузе су при томѣ играле човеколюбивомѣ князу у очима. Кліосѣ се овимъ яко троне, но брзо дође къ себи и слободнодушно прослови: „„Мы смо обонца добри, кадѣ свакой взмеђу насѣ чини оно, што треба да чини.““ После дугогъ и срдачногъ разговора, сасвимъ просто и природнымъ бодродушіемъ благодари Кліосѣ за увазану любовь, опрости се и придода: „Съ Богомъ остаите!“ пруживши князу руку. И хтѣо в већѣ поћи, кадѣ му князь неколико дуката у руку спусти. „„Шта то значи?““ упыта Кліосѣ са тихимъ сміяньмъ. „Бданѣ малый дарѣ за споменѣ радости, кою си ми причинио,“ одговори князь. Кліосѣ погледа новце па рече: „Мени новци нису нужни: кадѣ радимъ, имамъ ий доста. А радости самъ толико исто и я имао, као и вы. Пропуштено време я ћу навнадити, зашто се моя ревность сада удвоява, видећи, да насѣ и велики люди радо имаю. А трошка нити самъ овде нити на путу имао. Съ парчетомъ хлѣба амо самъ дошао, съ парчетомъ ћу хлѣба и кући се вратити. Я вамъ благодаримъ на вашемъ пріятељству, али задржите свое новце при себи; ерѣ како се новци другимъ путемъ, а не радомъ добыю, све в пропало.“ — Князь спусти свое новце у кесу, и призна у себи, да се никада ніе у сиромашніемъ станію осѣћао, као у ово магновеніе.

Р. І. Лешянинѣ.

О ТРУТЕНЮ. *)

Има више предѣла, гди ніе обичай кошњице трутити, особито у онима, гди се пчеле у сандуцима држе. Но како се такове кошњице находе, имао самъ прилику у 1831. лѣту у мѣ-

сецу Юнію више Беча у вароши Штокерау видити, гди самъ шетаюћи се по едномѣ острову низѣ Дунавѣ случайно на еданѣ ковандукѣ нашшао. Около кошњица и предѣ ковандукомѣ црвила се земля одѣ мртвы трунташа, а на лету мысліо бы человекѣ, да ий в више нежели самы пчела. Мотрећи тай ковандукѣ унутимъ се у размышлѣніе о начину поступаня съ тимъ кошњицама и нѣговомѣ разположенію, сожалѣваюћи бѣдне пчелице, ков су, у мѣсто да безбрижно у полѣ лете, да себи рану траже и послове свое у дому савршую и да се за ройбу спремаю, сва та важна дѣла пренебрегнути, одѣ силны се трунташа бранити, нѣи іоштѣ у то доба морити и изѣ кошњице гонити морале. Не редко самъ то и кодѣ насѣ прамѣтіо, да кодѣ тако зануштена ковандука, што кукавне пчеле съ великимъ трудомъ принесу, то трунташи поведу и у оскудной години савѣ медѣ посисаю и саће осуше, збогѣ чега се онда пчеле принуђење виде, свой домѣ оставити и по други се кошњица разићи, или изѣ тогѣ ковандука сасвимъ отићи, а црне трунташе газди као награду нѣгове немарности оставити, кои в леньивѣ быо, нѣима у време у помоћѣ притећи, нѣи одѣ нападенія душмана сахранити, а себи едну кошњицу више сачувати. — — — — Заоставши такови трунташи увлаче се онда силомъ у друге кошњице и ту опетѣ свой желудацѣ сладе.

Узмимо дакле у рассућенѣ, какво зло и каква велика штета у едномѣ ковандуку, гди се кошњице нетруте, производи; а притомѣ, да и ону велику користь промотримо, коя се при трутешю доказуе.

Чимъ се у полю што ране за пчеле покаже, т. е. чимъ почне трава изѣ землѣ проникавати, и на воћу се цвѣтакѣ развіяти, и пчеле свое старо саће изпуне; таки почну оне и далѣ радити. Яке кошњице особито съ пролећа понайвише трунташко саће праве. Ако се дакле таково саће остави, онда ће до половице и више іоштѣ све самогѣ трунташкогѣ саћа быти. За излећи дакле толико трунташа, мораю сироте пчеле толикой трудѣ поднети и толику рану на нѣи потрошити; а зашто? да ий доциѣ сасвимъ похараю и домѣ иймъ разоре! А да допустимъ и то, да се кошњице такове нешто раніе и рое, то немислимо, да особито кодѣ другогѣ и трећегѣ роя готово у половицу трунташа има, кои и у овой кући нашта цеприносе, него по чаурицама мале и гди што уливка смотре, посисаю. Такови се рови нягда опреседити немогу, као што се у више о пчелама из-

*) Ово в извађено изѣ обявлѣне кнѣнге: „Старый Кованція,“ о којой смо у прошастомѣ листу нашемѣ говорили. Мы и опетѣ ту обштеполезну кнѣнгу препоручуемо србскомѣ читаюћемѣ обштеству.

дани мѣмачки књига може читати; пакъ ако е кон таковъ рой нешто саћа извео, ал' то е све празно, и такви ровви мораю пропасти; као што и маторке, кое су се роиле и силне трунташе у себи имале, сасвимъ у меду и пчели, сиромашне остати; и то мора добра есенъ за њи бити, да се и оне помоћи и опетъ у животь, као добри преседи доћи могу. Иначе, ако е година за пчеле оскудна, оне пролећа дочекати неће.

У оной кошњици пакъ, која се трути и кованџа е своимъ начиномъ знаде довести, да пчелско саће ради, све ће више трудолюбивы и штедљивы пчела бити, кое данъ и ноћ раде и приносе, а врло мало трунташа или бадаваџа и изелица. Такова ће дакле кошњица увѣкъ претежнѣи бити, нежели она съ њѣны силны трунташи.

(Конаџъ слѣдуе.)

С М Ћ С И Ц Е.

Л И Т Е Р А Т У Р А.

Погледъ у Зору Далматинску.

Кадъ смо пре три године добили прво объявлѣнѣ о Зори Далматинској, радовали смо се чистымъ срцемъ књижевномъ пробуѣню далматинске наше браће, коју е было готово успавао духъ талианскѣи и отео махъ чистой народности домаћой. Мы смо се многому надали одъ тога листа, и жельно га очекивали, мыслиѣи, да ће бити то права Зора пробуѣнюћой се народности у Далмаџи, кои ће по примѣру остали наши листови, мало по мало терати яснимъ зрацима тамне облаке предрасуда, глупости, и незнани, кога е юштъ народъ тамошнѣи пуњъ, како бы се што пре и бѣльи данъ веће просвѣте, болѣ слоге, и четивѣ братске любви међу сроднимъ народнима за њомъ повѣю.

Томъ смо се тимъ више надати могли, што смо увѣрени, да има у Далмаџи, особито у Дубровнику, доста врстны и способны мужева, кои бы у томъ помоћи могли народу своѣму. Но на жалость нашу, како прво число добысмо и зрѣло прочитасмо, обузе насъ страхъ, да ће сва надежда наша остати само една празна жель; али при свемъ томъ нисмо одма духомъ клонули, и сву надежду изгубили, мыслиѣи, да обстоятелства изнекую, да се тако пише за сада, а да ће се после све мало по мало поправляти, колико се даде, дотеривати, као што се и остали наши листови свакиѣ данъ поправляю и дотерую, ако и не башъ сасвимъ по вашой жельи, а оно баръ колико се може.

Тако смо дочекали све у празной надежди ево већъ и четврту годину; а Зора Далматинска, не само што се не поправила, него е свакиѣ данъ гора, те гора. Она се не ни за одну длаку изъ свога мѣста помакла; како се показа болестна у почетку, тако бо-

луе и рамлѣ све единако и сада. Мы мыслимо, да су томе узроци ови:

Прво: што Зора Далматинска никаква правца, никакве особите тежиѣ, и никаква права основа нейма; или, баръ се изъ њѣ видити не може, да икаквыѣ основѣ има; свакиѣ пише, шта хоће, и како хоће.

Друго: што е одма у почетку своѣму узела на себе видъ готово више религиознаго, него у строгомъ смыслу чисто књижевногъ листа.

Треће: што се ограничава на одну само частѣцу сѣверне Далмаџиѣ.

(Конаџъ слѣдуе.)

ТУРСКЕ ПОСЛОВИЦЕ.

Малыѣи каменъ често направи велику лупу. — Лудыѣи прѣатель често е несноснѣи, него паметнѣи не прѣатель. — Уста ти небываю сладка, кадъ медъ кажешъ. — Кадъ бы човекъ хотѣо на миру живити, морао бы и слѣпъ, и глувъ, и њѣмъ бити. — Учѣни добро, па баџи у море; ако рибе неузнаю, знати ће Богъ. — Тко се Бога боѣ, не треба му се людиѣи боѣти. — Ако ти е не прѣатель тако маленъ као мушѣица, то га представи себи великимъ као слона. — Прѣатель често више вреди, него роѣакъ. — Више се научаю изъ живота, него изъ књига. — Тко найвише зна, найчешће се превари. — Тко за свакиѣмъ плаче, скоро ће ослѣпити. — Тко на туѣмъ коню яше, редко ће на седло сѣсти. — Невѣруѣи свакомъ, кои бѣо турбанъ носи; сапуњъ, конѣмъ се опрао, често е на вѣресѣю узетъ. — Смртъ е црна камила, која клечи предъ свачимъ вратна.

О Д Г О Н Е Т К А.

(Види Подунавку № 4.)

Зато, што не може да сѣдне.

Т. В.

Учредникъ Милошъ Поповиѣи.

Издано и печатано у Правителственоѣи Књигопечатнѣи у Београду.